

УДК 911.5:712.253(045)

DOI: 10.31652/2786-5665-2023-3-29-39

Кравцова І.В.

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри екології та безпеки життєдіяльності.

Уманський національний університет садівництва, Україна.

irinakravzova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3431-473X>**САДОВО-ПАРКОВІ ЛАНДШАФТИ: ФОРМУВАННЯ, СТРУКТУРА, ЗНАЧИМІСТЬ**

Анотація. Садово-паркові ландшафти – це «правильні» антропогенні ландшафти, які формують сучасну ландшафтну оболонку Землі. Для них характерним є конструктивне поєднання природних компонентів і елементів із тими складовими, що створила людина для задоволення як матеріальних, так і духовних потреб. Мета – показати та обґрунтувати ієрархічне розташування садово-паркових ландшафтів у сучасній системі класифікації антропогенних ландшафтів. Обґрунтовано введення нової таксономічної структури у систему класифікації антропогенних ландшафтів – «надклас антропогенних ландшафтів», а саме: «надклас садово-паркові ландшафти». Виокремлення цієї таксономічної структури ґрунтується на підходах і принципах розумного, ноосферного використання відповідної території. Зважаючи на Закони України, якими регламентується організація селитебних територій, цілі Стратегії сталого розвитку України, всі географічні об'єкти, які сучасна людина використовує як з метою задоволення матеріальних, так і духовних потреб, мають конструюватися не лише на засадах раціонального природокористування та створення комфортного середовища для життя та діяльності людини, але й максимального збереження ландшафтного та біологічного різноманіття. Це забезпечується дотриманням відповідних часток озеленення як селитебних, так і промислових об'єктів із застосуванням елементів ландшафтного дизайну.

Ключові слова: антропогенний ландшафт, класифікація, садово-парковий ландшафт, раціональне природокористування.

Kravtsova I.V. GARDEN AND PARK LANDSCAPES: FORMATION, STRUCTURE, SIGNIFICANCE

Abstract. Garden and park landscapes are a group of the «correct» man-made landscapes that should form the modern landscape shell of the Earth. They are characterized by a constructive combination of natural components and elements with those components created by man to satisfy both material and spiritual needs. The rational use of natural conditions and resources, the formation of a comfortable living environment, the preservation of geographical and biological diversity – all these are the tasks that humanity of the 21st century must solve today by creating garden and park landscapes as a modern living environment. Therefore, the study of the peculiarities of the formation, functioning, landscape structure and significance of garden and park landscapes is an important scientific problem of anthropogenic landscape science.

The purpose of the article: to show and substantiate the hierarchical position of garden and park landscapes in the modern classification system of the man-made landscapes.

According to the current classification system of the man-made landscapes by type of economic activity, or by content, the classification units are group, class, subclass and type of the man-made landscapes. The article substantiates the introduction of a new taxonomic unit – «superclass of man-made landscapes», namely: «superclass garden and park landscapes». The identification of this taxonomic unit is based on the approaches and principles of reasonable use of the territory. Taking into account the Laws of Ukraine, which regulate the organization of residential areas, the purpose of the Sustainable Development Strategy of Ukraine, all geographical objects that modern people use to satisfy their material and spiritual needs must be constructed on the basis of rational use of nature and the creation of a comfortable environment for life and human activity. All this is ensured by the observance of the appropriate percentages of greening of both residential and industrial facilities with the use of landscape design elements.

Key words: man-made landscape, classification, garden and park landscape, rational nature management.

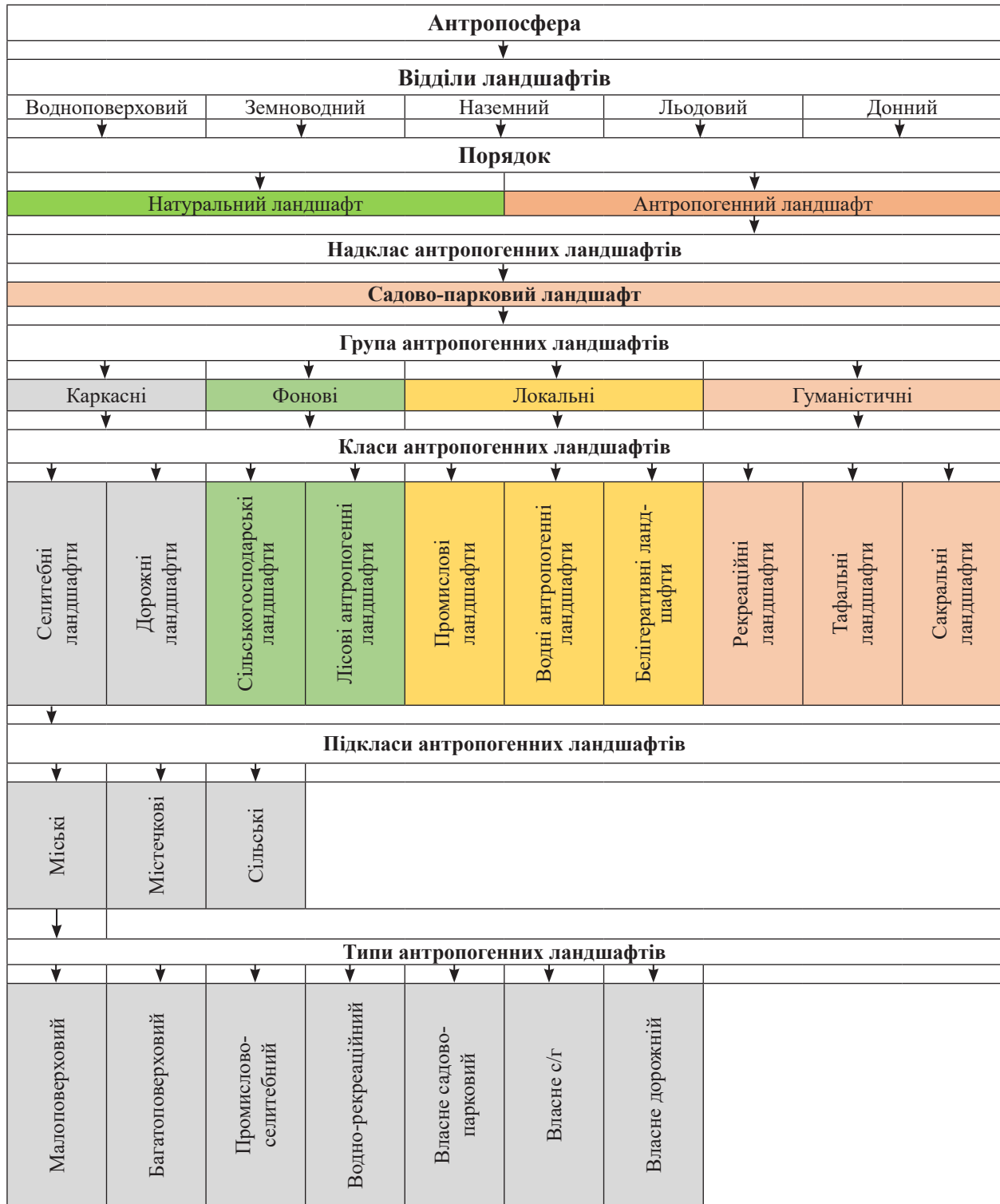
Актуальність теми дослідження. І був Едемський сад... Чи правильно було б так починати сучасну наукову статтю з антропогенного ландшафтознавства? Це питання турбувало автора не один день, місяць і навіть рік... Багаторічні дослідження особливої групи антропогенних ландшафтів, в основі організації яких лежить не просто праця людини, спрямована на задоволення матеріальних потреб, а її найвищий прояв – мистецтво, породжувало всеохоплюючу і певним чином своєрідну думку щодо того, чому сучасна людина, зважаючи на рівень науково-технічного прогресу, тих технологій та можливостей, якими володіє сьогодні, не сконструювала «ідеального» антропогенного ландшафту, який би формував «ідеальну», конструктивну антропогенну оболонку, в якій би комфортно було б всьому живому. Відповідно до Святого писання життя людини починалось у Едемському саду. Чому цей Сад зник із життя сучасної людини? Як його повернути? Ще на початку ХХ століття В.І. Вернадський писав, що людству необхідно схаменутися, сформувати розумну оболонку планети Земля, а Жак-Ів Кусто (Jacques-Yves Cousteau), розуміючи унікальність та вразливість Світового океану, відмовився від реалізації своєї мрії про можливість жити та працювати людству у підводних містах.

Мета статті: показати та обґрунтувати ієрархічне розташування садово-паркових ландшафтів у сучасній системі класифікації антропогенних ландшафтів.

Стан вивчення питання, основні праці. В українській географії антропогенні ландшафти об'єднуються у чотири групи та десять класів, а саме: група каркасних антропогенних ландшафтів, що об'єднує 2 класи: селитебних та дорожніх антропогенних ландшафтів; група фонових антропогенних ландшафтів (2 класи: сільськогосподарські та лісові антропогенні ландшафти); група осередкових антропогенних ландшафтів (3 класи: промислові, водні

антропогенні та белігеративні ландшафти) та група гуманістичних антропогенних ландшафтів (3 класи: рекреаційні, тафальні та сакральні ландшафти) (Денисик, 2012). Питання їхньої класифікації розроблені у наукових працях сучасних українських географів, а саме: О.І. Бабчинської (Денисик та Бабчинська, 2006), О.М. Вальчук-Оркуші (Денисик та Вальчук, 2005) В.М. Воловика (Денисик та Воловик, 2001), Б.Г. Денисика (Дмитрук та Денисик, 2019), Г.І. Денисика (Денисик, та ін.), В.С. Канського, В.В. Канської (Денисик, Канська та Канський, 2016), І.П. Козинської, О.Д. Лаврика (Денисик та Лаврик, 2012), Г.В. Мудрак (Денисик та Мудрак 2014), Л.І. Стефанкова, Г.С. Хаєцького (Денисик, Хаєцький та Стефанков, 2007), Ю.В. Яцентюка (Яцентюк, 2015).

З погляду антропогенного ландшафтознавства Г.І. Денисик (Денисик та Воловик, 2001) виокремлює садово-паркові ландшафти як тип у структурі міського підкласу селитебних ландшафтів та в класі рекреаційних ландшафтів. В.П. Кучерявий розрізняє садово-парковий тип ландшафту в структурі сельбищного класу і зазначає, що ландшафти і ландшафтно-техногенні комплекси навколо санаторіїв, пансіонатів, будинків і баз відпочинку, туристичні бази, великі міські і приміські парки з атракціонами, лісопарки, лугопарки і гідропарки формують рекреаційний клас ландшафтів (Денисик та Кравцова, 2012). Ю.В. Яцентюк, розробляючи питання структури міських ландшафтів та обґрунтовуючи типологію ландшафтно-технічних систем, показав відповідність між типами міських ландшафтів і ландшафтно-технічних та ландшафтно-антропогенних систем. Відповідно до цієї типології у структурі міських ландшафтів є тип садово-паркових ландшафтів, які відповідають охоронно-рекреаційному типові ландшафтно-антропогенних систем (Яцентюк, 2015).

Рис. 1. Новий погляд на класифікацію антропогенних ландшафтів за видом господарської діяльності людини

О.Ю. Дмитрук, Б.Г. Денисик у монографії «Рекреаційні осередки та геоекотони Середнього Побужжя» (2019) зазначають, що у ландшафтній структурі міського та містечкового ландшафтів є садово-парковий тип міських (містечкових) ландшафтів, які відповідно до натуральних типів місцевостей автори на-

зивають схиловим садово-парковим ландшафтом. А також наголошують, що рекреаційні осередки та геоекотони не лише зароджуються й розвиваються в межах схилового садово-паркового ландшафту, але й формують його сутність (Дмитрук та Денисик, 2019).

У зарубіжній географії садово-парко-

ві ландшафти досліджуються як відповідні об'єкти культурної, гуманістичної географії. Вони є географічними елементами історичних культурних ландшафтів, розуміння значимості яких є цінними для сучасного суспільства. Власне теоретичні основи культурного ландшафту розроблені у наукових працях зарубіжних географів: Jelen J., Santruckova M., Komarek M. (*Jelen, Santruckova, & Komarek, 2021*); Izakovicova Z., Spulerova J., Barankova Z., Palaj A. (*Izakovicova, et al., 2022*); Kolečka J., Klimanek M., Kirchner K. (*Kolečka, Klimanek, Kirchner, 2017*); Szepesi J., Esik Z., Soos I., Nemeth B., Suto L., Novak T., Harangi S., Lukacs R. (*Szepesi, et al., 2020*); Wang YY., Wang YJ., Zhang D., Zhang T., Duan J., Wang K., Wang AL. (*Wang, et al., 2023*).

На думку авторів, Jelen J., Santruckova M., Komarek M. (2021), ідентифікація цінності ландшафту – це перший крок для визначення меж/обсягів господарського використання та захисту ландшафту. Власне садово-паркові ландшафти вони відносять до групи ландшафтів спадщини (heritage landscapes), які розуміються як такі ландшафти, що зберігають і представляють культурні або історичні цінності, що ґрунтуються на історико-культурних елементах ландшафту. Ці ландшафти насичені унікальними елементами минулого (*Jelen, Santruckova, & Komarek, 2021*).

Izakovicova Z., Spulerova J., Barankova Z., Palaj A. (2022) зазначають, що взаємодія людини та природи формує різноманітні типи біокультурних ландшафтів, які часто мають високі культурні, екологічні цінності і розкривають зв'язок між природою та культурою. Для забезпечення ефективної охорони та збереження цінного біокультурного ландшафту необхідно залучати менеджмент, оскільки сьогодні ми стикаємося як з деградацією, так і з збереженням цінних ландшафтних структур одночасно (*Izakovicova, et al., 2022*).

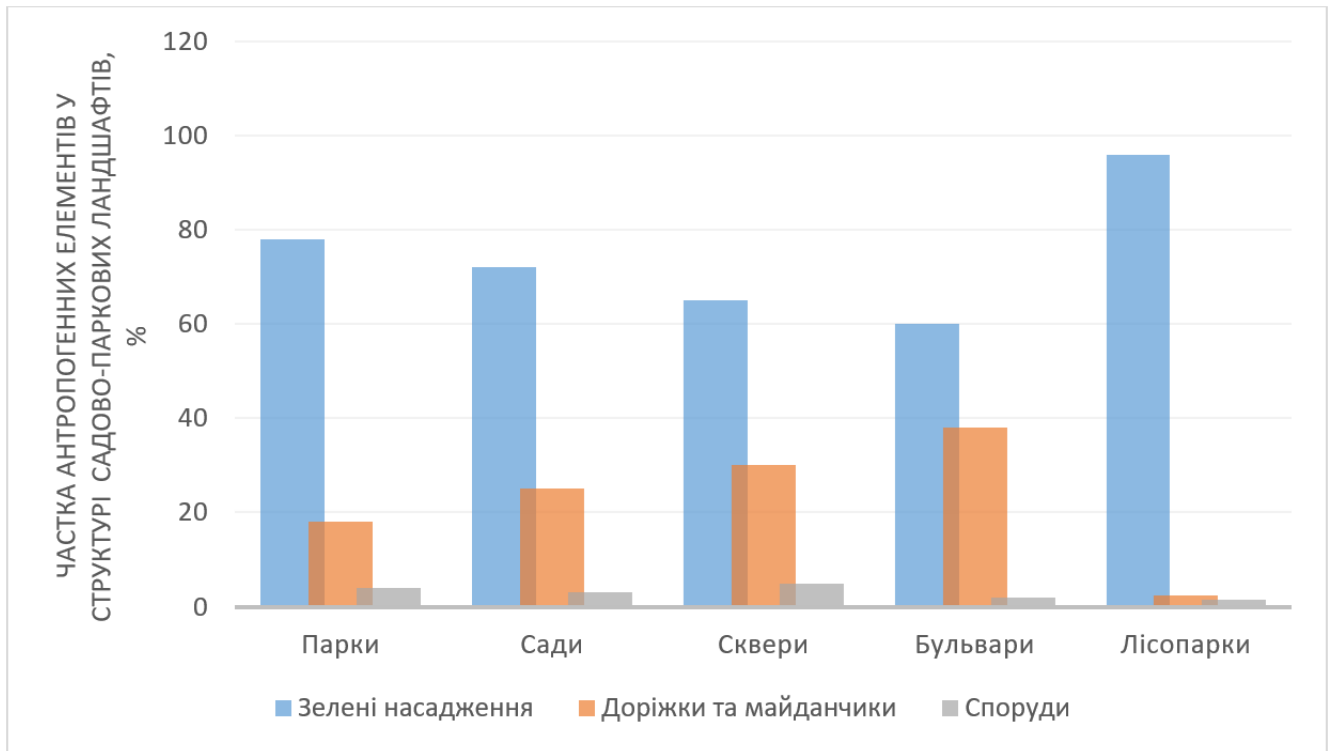
Szepesi J., Esik Z., Soos I., Nemeth B., Suto L., Novak T., Harangi S., Lukacs R. (2020) зазначають, що діяльність людини має значний вплив на георізноманіття. Культурні ландшафти виникли в результаті постійної взаємодії природи та людини, а також є відображенням культур, що їх створили. Їхній розвиток охоплює часовий проміжок у тисячі років. Спадщина включає матеріальні (рухомі та нерухомі) і нематеріальні елементи. Нерухомі матеріальні компоненти включають антропогенні форми рельєфу, історичні, промислові та культурні будівлі, що забезпечують важливі ресурси для геоконсервації. Важливими є і рухомі матеріальні компоненти – це скам'янілості, скульптура тощо. Таким чином спадщина культурних ландшафтів є комплексною концепцією, що у прямому відношенні залежить від сучасного суспільства, яке визначає можливості збереження та передачі майбутнім поколінням цих ландшафтів (*Szepesi, et al., 2020*).

Методи дослідження. Дослідження садово-паркових ландшафтів ґрунтуються на принципі природно-антропогенного сумісництва, який розкритий у працях Г.І. Денисика (2012). Автор зазначає, що «... пізнати лише антропогенні ландшафти недостатньо. Обов'язковим є дослідження антропогенного ландшафту як одного із складових взаємодіючої парагенетичної системи» (*Денисик, 2012*). Антропогенні ландшафти формуються і функціонують в конкретних природних умовах і тісному взаємозв'язку з наявними ландшафтами. Тому при їх дослідженні важливо враховувати як природні, так і соціально-економічні умови регіону.

З метою дослідження формування, структури та значимості садово-паркових ландшафтів були використані як загальнонаукові, так і конкретнонаукові методи дослідження. На основі експедиційних методів побудова-

ні карти ландшафтної структури садово-паркових ландшафтів території дослідження. Моделі просторової структури побудовані у програмі *Corel Draw* на основі оцифрованої поверхні планети Земля у програмі *Google Earth*. Рисунки (рис. 2, 3), що відображають співвідношення зелених насаджень, дорожніх

туванням отриманих наукових результатів. Дослідження садово-паркових ландшафтів ґрунтуються на принципі природно-антропосадово-паркові ландшафти – це антропогенні ландшафти, утворені в результаті господарської діяльності людини, що спрямована на задоволення матеріальних та духовних потреб,

Рис. 2. Співвідношення зелених насаджень, дорожніх структур та споруд у структурі садово-паркових ландшафтів відповідно до затверджених Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України (*Про затвердження Правил..., 2006*)

структур та споруд у структурі садово-паркових ландшафтів відповідно до затверджених Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України (*Про затвердження Правил..., 2006*), та частку садово-паркових ландшафтів у структурі селитебних ландшафтів різного призначення, виконані у програмі *Microsoft Word* із використанням інструменту «Діаграма». Методи аналізу, синтезу, узагальнення застосовані для формулювання основної ідеї статті – обґрунтування введення у таксономічну систему класифікації антропогенних ландшафтів за видом господарської діяльності таксономічної структури «надклас».

Виклад основного матеріалу з обґрун-

в яких природні компоненти (гірські породи, вода, повітря, ґрунт, рослинність, тваринний світ, сонячна радіація) у поєднанні з малими архітектурними формами та спорудами, дорожньо-лінійною мережею утворюють гармонійну, суплетивну ландшафтну систему (*Денисик та Кравцова, 2012*). Ці антропогенні ландшафтні комплекси насичені різноманітними культурними артефактами, мають суттєвий асоціативний, історичний аспекти і, на нашу думку, є так званими ландшафтними культурними ідентифікаторами відповідних регіонів. Водночас, цю групу антропогенних ландшафтів варто розглядати як таку, що несе в собі інформацію як про звичайні, так і уні-

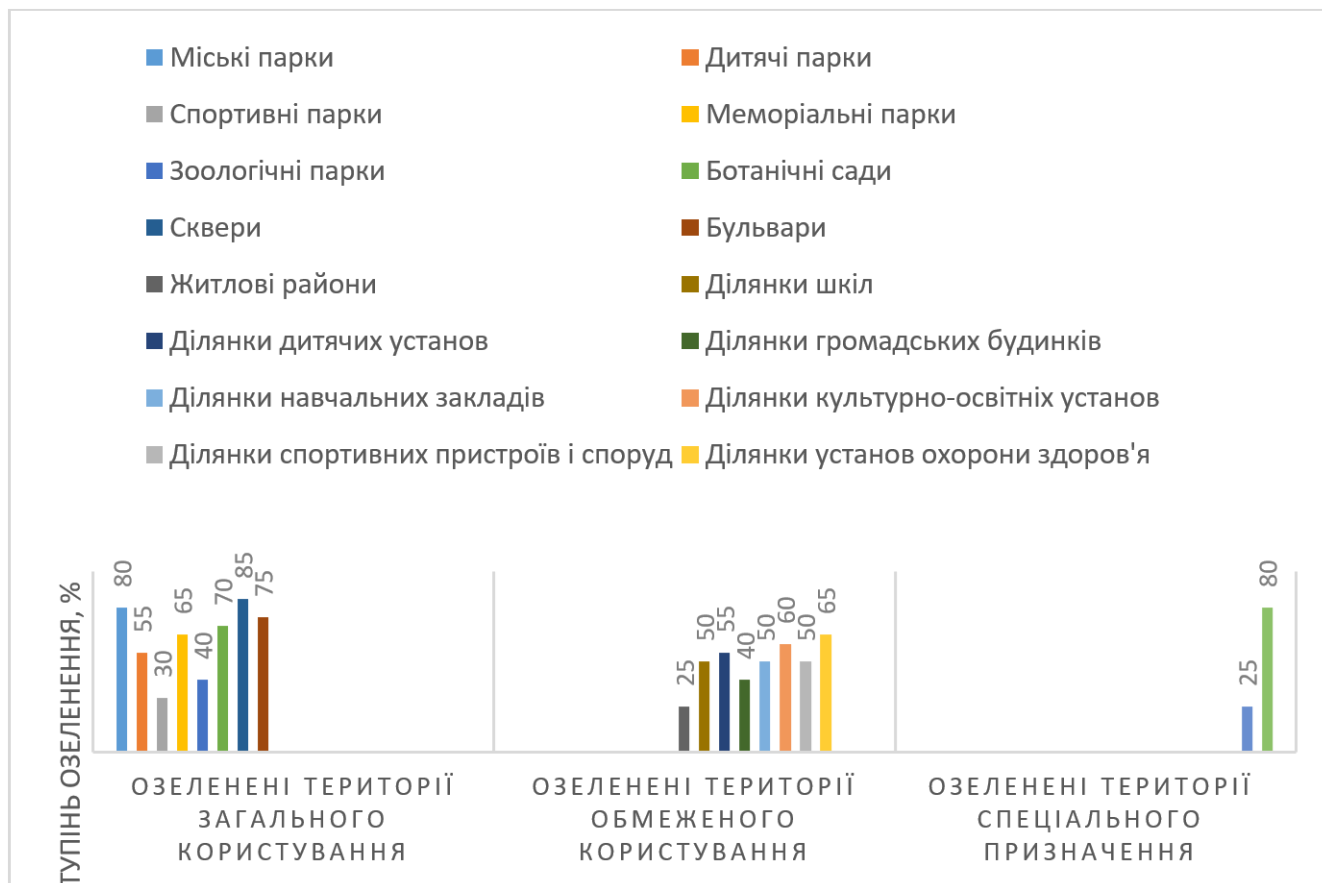

Рис. 3. Частка садово-паркових ландшафтів у структурі селитебних ландшафтів різного призначення

кальні особливості природних умов регіону.

Перші спроби класифікації садово-паркових ландшафтів були зроблені в Стародавньому Китаї. В залежності від настрою, створеного територією, майстри садово-паркового мистецтва розрізняли три типи ландшафтів: похмурі, веселі та романтичні. Відповідно їх пейзажі поділяють на три типи: той, що страхає; сміється; викликає ідилічний настрій. Для створення пейзажу першого типу будувалися штучні пагорби та бескиди, які нависали над водою. Було чути підземну річку, бурхливий потік перегороджувало вирване з корінням дерево. Далі цей пейзаж поступався місцем тому, що сміється. За поворотом дороги насадження туї та ялини змінювалися лучними ландшафтами. Багато красивоквітучих трав'янистих і чагарникових рослин висаджувалися на таких територіях. Третій тип пейзажу – ідилічний, або романтичний. Основним елементом такого пейзажу міг бути острів з будівлею, ажурна

пагода на скелі, місток через річку і похилене над водою гілля верби тощо. У XVIII столітті в Європі садово-паркові ландшафти поділялися в залежності від вражень, які вони створювали, на ландшафти героїчні, ідеалістичні, сентиментальні та інші (Денисик та Кравцова, 2012).

Садово-паркові ландшафти – це приклад конструктивного, розумного використання природних умов і ресурсів. Організація цих антропогенних ландшафтів має раціонально-спрямований характер, коли між природною та антропогенною підсистемами формуються різні типи конструктивних зв'язків – суплементивні, компенсаційні та редуційні. Садово-паркові ландшафти є поліфункціональним утворенням. Їхня організація спрямована не лише на задоволення духовних потреб. У різні історичні часи ці антропогенні ландшафти виконували утилітарні, фортифікаційні та інші функції. Тому, зважаючи на ландшафтну

структуру садово-паркових ландшафтів, їхнє функціональне значення, сучасні основи раціонального природокористування, цілі Стратегії сталого розвитку регіонів пропонуємо ввести у діючу типологічну систему антропогенних ландшафтів за видом господарської діяльності таксономічну структуру «надклас», а саме «надклас садово-паркові ландшафти».

У відділі об'єднуються ландшафти за типом взаємодії земних діяльних поверхонь (води та суходолу). У порядки – в залежності від походження в межах ландшафтної оболонки Землі, тобто чинника, що зумовив їхнє формування – природного процесу чи антропогенного чинника. У класи об'єднуються антропогенні ландшафти за видом господарської діяльності людини, або змістом цієї діяльності. Типи антропогенних ландшафтів визначаються характером антропогенного покриття. Щодо надкласу – то це таксономічна структура класифікації антропогенних ландшафтів, що виокремлюється в залежності від підходів та принципів (конструктивного чи деструктивного), на яких ґрунтується організація антропогенного ландшафту.

Одним із правил виконання класифікації є те, що географічні об'єкти, на які розділено більший географічний об'єкт, не мають перетинатися. У сучасній системі типологічної класифікації антропогенних ландшафтів за видом господарської діяльності садово-паркові ландшафти формують антропогенну структуру таких класів антропогенних ландшафтів, а саме: селитебних, сільськогосподарських, лісових антропогенних, сакральних, тафальних тощо. Сьогодні ми маємо право вести мову про те, що і сучасні белігеративні ландшафти України (після завершення військових дій) будуть рекультивовані відповідно до новітніх вимог планування територій, в яких суттєву роль відіграватимуть саме садово-паркові ландшафти.

Прообразами сучасних садово-паркових ландшафтів були сакральні місця. У різні історичні періоди навколо святих територій або у їхній структурі розбивали невеликі сади, які виконували не лише утилітарні функції, але й були так званим раєм на землі. Садово-паркове мистецтво виникло в епоху рабовласницького ладу, коли особливого значення надавалося паркам при культових спорудах. Наприклад, в Стародавньому Єгипті були сади на території храмів, які включали озера та священні гаї. У Карнаці був відомий сад при храмі Амона-Ра, розбитий на терасах, відомий з 1500 року до н.е. Також варто згадати монастирські сади Середньовіччя, основними елементами яких були віридарій, плодовий сад, гербаріум, сад ігумена, шпитальний сад і цвинтар. На території України вони були відомі з X-XI століть. Це були сади при перших монастирях Галичини, а з XII століття у містах Київської Русі – Чернігові, Новгород-Сіверському, Галичі, Путивлі та ін. (*Денисик та Кравцова, 2012*). Сади створювали біля гробниць (тафальні ландшафти). Зокрема, перед терасовою святинією Мінтугетепі I в улоговині Деяр-ель-Бахрі був закладений сад із сикомор і тамарисків. Характерною особливістю монгольських садів було те, що вони влаштовувалися не лише для розваг імператорів, розрізняли також сади-мавзолеї (*Кучерявий, 2005*).

Сьогодні у практиці ландшафтної архітектури розрізняють парки-меморіальні комплекси, представлені кладовищами, в структурі яких є квітники, шпалери, партери, місця для короткочасного відпочинку з меморіальними елементами або пам'ятними знаками; пам'ятниками, комплексами широкого урбаністичного характеру; камерними ансамблями (місцями, які пов'язані з місцем народження, життя та діяльності відомих людей, або місця історичних подій); монументальними ансамблями, зокрема меморіальними кладовищами,

парками, в структурі яких є живоплоти, алеї, шпалери, квітники, партери, галявини, паркові території тощо.

Якщо вести мову про те, чому саме садово-паркові ландшафти варто обґрунтовувати як надклас антропогенних ландшафтів, а не, наприклад, «надклас дорожні ландшафти» або «надклас сільськогосподарські ландшафти» тощо. То відповідь є очевидною... Дорожні ландшафти забезпечують постійне переміщення речовини та енергії в структурі антропогенної території. Цей клас антропогенних ландшафтів, в якому постійно відбувається рух. Сільськогосподарські ландшафти передбачають постійну роботу із землею: обробіток ґрунту, висів агрокультур, проведення різноманітних заходів тощо. Клас промислових ландшафтів виокремлюється в зв'язку із веденням промислової діяльності: видобутком корисних копалин, функціонування складних ландшафтно-технічних систем заводів, фабрик тощо. За своєю сутністю людина не може бути в постійному русі, або постійно працювати, чи бути в стані постійного відпочинку. Наш життєвий простір об'єднує території, які ми використовуємо для переміщення, для роботи, відпочинку, для відновлення своєї психологічної рівноваги, для сприйняття прекрасного тощо. Зважаючи на це саме садово-паркові ландшафти мають організовувати життєвий простір людини ХХІ століття, діяльність якої має не споживацький характер, а конструктивний, спрямований на раціональне використання природних умов і ресурсів, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття території.

Відповідно до діючого Закону України «Про благоустрій населених пунктів» (*Про благоустрій населених пунктів...*, 2005) організація селитебних територій має виконуватися таким чином, щоб була сформована комфортна для життя та діяльності територія,

яка організована на принципах раціонального природокористування та конструктивного використання природних умов і ресурсів. Діяльність людини має включати такі види робіт, які будуть спрямовані на озеленення території, впровадження соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращення мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту та відновлення сприятливого для життєдіяльності людини природного середовища.

До об'єктів благоустрою селитебних ландшафтів різних рівнів організації належать території загального користування (парки; пам'ятники культурної та історичної спадщини; майдани, площі, бульвари, проспекти; вулиці, дороги, провулки, узвози, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки; пляжі; кладовища; інші території загального користування); прибудинкові території, території будівель та споруд інженерного захисту територій; території підприємств, установ, організацій та закріплені за ними території на умовах договору.

Відповідно до нормативно-правових документів, що регулюють питання благоустрою населених територій та формування комфортних умов для життя та діяльності людини, ландшафтні елементи садово-паркових ландшафтів є об'єктами благоустрою та озеленення.

Висновки. Садово-паркові ландшафти – це надклас діючої системи класифікації антропогенних ландшафтів за видом господарської діяльності (за змістом), який включає відповідні групи (каркасні, фонові, локальні та гуманістичні) та класи (селитебні, дорожні, сільськогосподарські, лісові антропогенні, промислові, водні антропогенні, белігеративні, рекреаційні, тафальні та сакральні ландшафти). Це антропогенні ландшафти, які мають

формувати сучасну антропогенну оболонку Землі. У своїй структурі вони поєднують різні функціональні території, організовані на основі конструктивних зв'язків між природною та штучною системами, що формують садово-паркові ландшафти. Їхнє формування та функціонування спрямовані не лише на задоволення матеріальних і культурних потреб сучасної людини, але й збереження ландшафтного та біологічного різноманіття території.

Список використаних джерел

- Гуцуляк, Ю. Г. (2009). Класифікація ландшафтів для цілей типології земель. ЕКОНОМІКА АПК. 5. 16-22.
- Денисик, Г. І. (2012). Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К». 336.
- Денисик, Г. І., та Бабчинська, О. І. (2006). Селитебні ландшафти Поділля. Вінниця: ПП «Видавництво «Теза». 256.
- Денисик, Г. І., та Вальчук, О. М. (2005). Дорожні ландшафти Поділля. Вінниця: ПП «Видавництво «Теза». 178.
- Денисик, Г. І., та Воловик, В. М. (2001). Нариси з антропогенного ландшафтознавства: навчальний посібник. Вінниця: ГПАНІС. 172.
- Денисик, Г. І., Канська, В. В., та Канський В. С. (2016). Антропогенні заповідні об'єкти Поділля: монографія. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К». 208.
- Денисик, Г. І., та Кравцова, І. В. (2012). Садово-паркові ландшафти Правобережного Лісостепу України: монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс і К». 211.
- Денисик, Г. І., та Лаврик, О. Д. (2012). Антропогенні ландшафти річища та заплави Південного Бугу: монографія. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К». 210.
- Денисик, Г. І., та Мудрак, Г. В. (2014). Унікальні ландшафти Середнього Придністер'я. Вінниця: Вінницька обласна друкарня. 262.
- Денисик, Г. І., Ситник, О. І. (2012). Міжзональний геоекотон «Лісостеп – Степ» Правобережної України: монографія. Вінниця. ПП «ТД «Едельвейс і К». 217.
- Денисик, Г. І., Хаєцький, Г. С., та Стефанков, Л. І. (2007). Водні антропогенні ландшафти Поділля. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К». 216.
- Дмитрук, О. Ю., та Денисик, Б. Г. (2019). Рекреаційні осередки та геоекотони Середнього Побужжя: монографія. Вінниця: ТОВ «Твори». 204.
- Класифікація. Філософський енциклопедичний словник. (2002). Київ. Абрис. 638.
- Кравцова, І. В., та Рожі, Т. А. (2019). Атлас антропогенних ландшафтів України. Умань: Видавець «Сочінський М.М.». 34.
- Кучерявий, В. П. (2005). Озеленення населених місць. Львів: Світ. 454.
- Лаврик О. Д. (2015). Річкові ландшафтно-технічні системи: монографія. Умань: ВПЦ «Візаві». 301.
- Петлін, В. М., та Міщенко, О. В. (2021). Прикладне ландшафтознавство: підручник. Луцьк: Вежа-Друк. 328.
- Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV. Відомості Верховної Ради України. (2005). 49. 517. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 13.04.2023).
- Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України: наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства

- України від 10.04.2006 р. № 105. (2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06#Text> (дата звернення: 13.04.2023).
- Яцентюк, Ю. В. (2015). Міські ландшафтно-технічні системи: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 200.
- Jelen, J., Santruckova, M., & Komarek, M. (2021). Typology of historical cultural landscapes based on their cultural elements. *Geografie*. 3 (126). 243-261.
- Izakovicova, Z., Spulerova, J., Barankova, Z., & Palaj, A. (2022). Perception of the Values of the Biocultural Landscape Types of Slovakia by the Population. *Land*. 11, 72.
- Kolejka, J., Klimanek, M., & Kirchner, K. (2017). Czech post-industrial landscapes in the border zone with Austria: identification, typology and value. *MITTEILUNGEN DER OSTERREICHISCHEN GEOGRAPHISCHEN GESELLSCHAFT*. 159. 221-242.
- Szepesi, J., Esik, Z., Soos, I., Nemeth, B., Suto, L., Novak, T., Harangi, S., & Lukacs, R. (2020). Identification of Geoheritage Elements in a Cultural Landscape: A Case Study from Tokaj Mts, Hungary. *Geoheritage*. 12 (4).
- Wang, Y. Y., Wang, Y. J., Zhang, D., Zhang, T., Duan, J., Wang, K., & Wang, A. L. (2023). A toponymic cultural heritage protection evaluation method considering environmental effects in a context of cultural tourism integration. *Current Issues in Tourism*. 26 (7). 1162-1182.

References

- Hutsuliak, Yu. G. (2009). Klasyfikatsiia landshaftiv dlia tsilei typolohii zemel. [Classification of landscapes for the purposes of land typology]. *EKONOMIKA APK*. 5. 16-22. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I. (2012). Antropohenne landshaftoznavstvo: navchalnyi posibnyk. I. Hlobalne antropohenne landshaftoznavstvo. [Anthropogenic landscape science: textbook. Part I. Global anthropogenic landscape science]. Vinnytsia: PP «TD «Edelweiss and K». 336. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., & Babchynska O. I. (2006). Selytebni landshafty Podillia. [Settlement landscapes of Podillia]. Vinnytsia: PP «Vydavnytstvo «Teza». 256. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., & Valchuk O. M. (2005). Dorozhni landshafty Podillia. [Road landscapes of Podillia]. Vinnytsia: PP «Vydavnytstvo «Teza». 178. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., & Volovyk, V. M. (2001). Narysy z antropohennoho landshaftoznavstva: navchalnyi posibnyk. [Essays on anthropogenic landscape science: a study guide]. Vinnytsia: HIPANIS. 172. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., Kanska, V. V., & Kanskyi, V. S. (2016). Antropohenni zapovidni obiekty Podillia: monohrafiia. [Anthropogenic protected objects of Podillia: monograph]. Vinnytsia: PP TD «Edelweiss and K». 208. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., & Kravtsova, I. V. (2012). Sadovo-parkovi landshafty Pravoberezhnoho Lisostepu Ukrainy: monohrafiia. [Garden and park landscapes of the Right Bank Forest Steppe of Ukraine: monograph]. Vinnytsia: PC «Edelweiss and K». 211. [in Ukrainian].
- Denysyk G. I., & Lavryk, O. D. (2012). Antropohenni landshafty richyshcha ta zaplavy Pivdennoho Buhu: monohrafiia. [Anthropogenic landscapes of the river and floodplains of the Southern Bug: monograph]. Vinnytsia: PC «TD «Edelweiss and K». 210. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., & Mudrak, G. V. (2014). Unikalni landshafty Serednoho Prydnisteria. [Unique landscapes of Middle Transnistria]. Vinnytsia: Vinnytska oblasna drukarnia. 262. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., & Sytnyk, O. I. (2012). Mizhzonalnyi heoekoton «Lisostep – Step» Pravoberezhnoi Ukrainy: monohrafiia. [Interzonal geocotone «Forest Steppe – Steppe» of Right Bank

- Ukraine: monograph]. Vinnytsia: PC «TD «Edelweiss and K». 217. [in Ukrainian].
- Denysyk, G. I., Khayetskyi, G. S., & Stefankov, L. I. (2007). Vodni antropohenni landshafy Podillia [Water anthropogenic landscapes of Podillia]. Vinnytsia: PP «TD «Edelweiss and K». 216. [in Ukrainian].
- Dmytruk, O. Yu., & Denysyk, B. G. (2019). Rekreatsiini osередky ta heoekotony Serednoho Pobuzhzhia: monohrafiia. [Recreation centers and geocotones of the Middle Pobuzhzhia: monograph]. Vinnytsia: Tvory LLC. 204. [in Ukrainian].
- Klasyfikatsiia. (2002). [Classification]. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. Kyiv: Abrys. 638. [in Ukrainian].
- Kravtsova, I. V., & Rozhi, T. A. (2019). Atlas antropohennykh landshaftiv Ukrainy. [Atlas of man-made landscapes of Ukraine]. Uman: Sochinsky M. M. Publisher. 34. [in Ukrainian].
- Kucheriavyi, V. P. (2005). Озеленення населених місць. [Landscaping of inhabited places]. Lviv: Svit. 454. [in Ukrainian].
- Lavryk, O. D. (2015). Richkovi landshaftno-tekhnichni systemy: monohrafiia. [River landscape and engineering systems: monograph]. Uman: VOC «Vizavi». 301. [in Ukrainian].
- Petlin, V. M., & Mishchenko, O. V. (2021). Prykladne landshaftoznavstvo: pidruchnyk. [Applied landscape science: a textbook]. Lutsk: Vezha-Druk. 328. [in Ukrainian].
- Pro blahoustrii naselenykh punktiv: Zakon Ukrainy vid 06.09.2005 r. № 2807-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. (2005). [On the improvement of settlements: Law of Ukraine dated September 6, 2005 No. 2807-IV]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. No. 49. Art. 517. (2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>. [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia zelenykh nasadzen u naselenykh punktakh Ukrainy: nakaz Ministerstva budivnytstva, arkhitektury ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy vid 10.04.2006 r. № 105. (2006). [On the approval of the Rules for the maintenance of green spaces in populated areas of Ukraine: order of the Ministry of Construction, Architecture and Housing and Communal Affairs of Ukraine dated 04.10.2006 No. 105]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06#Text>. [in Ukrainian].
- Yacentyuk, Y. V. (2015). Miski landshaftno-tekhnichni systemy: monohrafiia. [Urban landscape technical systems: monograph]. Vinnytsia: «Nilan-LTD» LLC. 200. [in Ukrainian].
- Jelen, J., Santruckova, M., & Komarek, M. (2021). Typology of historical cultural landscapes based on their cultural elements. *Geografie*. 3 (126). 243-261.
- Izakovicova, Z., Spulerova, J., Barankova, Z., & Palaj, A. (2022). Perception of the Values of the Bio-cultural Landscape Types of Slovakia by the Population. *Land*. 11, 72.
- Kolejka, J., Klimanek, M., & Kirchner, K. (2017). Czech post-industrial landscapes in the border zone with Austria: identification, typology and value. *MITTEILUNGEN DER ÖSTERREICHISCHEN GEOGRAPHISCHEN GESELLSCHAFT*. 159. 221-242.
- Szepesi, J., Esik Z., Soos, I., Nemeth B., Suto, L., Novak, T., Harangi, S., & Lukacs, R. (2020). Identification of Geoheritage Elements in a Cultural Landscape: A Case Study from Tokaj Mts, Hungary. *Geoheritage*. 12 (4).
- Wang, Y. Y., Wang, Y. J., Zhang, D., Zhang, T., Duan, J., Wang, K., & Wang, A. L. (2023). A toponymic cultural heritage protection evaluation method considering environmental effects in a context of cultural tourism integration. *Current Issues in Tourism*. 26 (7). 1162-1182.

Статтю надіслано до редколегії 18.04.2023 р.